

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Minerva, sive de causis latinae linguae commentarius

Sánchez, Francisco

Schoppe, Caspar

Perizonius, Jacobus

Franequera, 1687

Cap. IX. - De relativorum constructione; & de relatione, quam habent inter se hic, ille

[urn:nbn:de:bsz:31-109138](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-109138)

C A P. IX.

De relativorum constructione; & de relatione, quam habent inter se Hic, Ille.

A præceptis Artium excludenda sunt Hæc terogena.

Relativus usus in Grammatica.

Rogabit aliquis, cur in arte Grammatica non proposuerimus pueris aliud esse relativum substantiæ, aliud accidentis; rogabo ego illos, cur velint artes confundere, & facere ut nē intelligendo nihil intelligant. Hæc & alia multa sustuli, quæ ad Grammaticum, etiam perfectissimum, nihil attinent: satis est enim grammatico scire, *Tantus, quantus, Talis, qualis, Tot, quot*, esse nomina adjectiva, nullamque habere relationem, nisi dialecticam; ut *pater, filius, discipulus, magister*. Diximus itaque, relativum collocari inter duos casus nominis unius; ut *vidi hominem, qui homo disputat*. Hunc loquendi modum taxat D. Hieronymus in Ruffinum: sed multa sunt testimonia, quæ nostram regulam confirmant. Cicero Verr. 3. *Ego tibi illam Aciliam legem restituo, qua lege multi simul accusati: ibid. Ex ea die, ad hanc diem que fecisti, in iudicium voco: ibid. Favonius qui legem nossit, qua in lege numerus tantum columnarum traditur; & 4. Verr. Edictum enim hominis cognoscite, quo edito omnia iudicia redegerit in suam potestatem: ibid. Cephalidi mensis est certus, quo mense sacerdotem maximum creari oporteat: idem pro Milone; Ante fundum Clodii, quo in fundo: idem pro Roscio Amer. *Qui de ea re possit dicere aliquid, in qua re nulla subesset suspicio: idem I. Verrina; Emptum est ex S. C. frumentum à Siculis, Prætoris Verre, pro quo frumento pecunia omnis soluta non est: ibidem; Quam illius**

disi

diei mihi venit in mentem, quo die citato reo mihi dicendum sit. Nunc legitur, illius temporis; sed Pædianus, illius diei agnoscit. Idem 2. Agraria; sequitur enim caput, quo capita non permittit: idem ad Artic. lib. 3. Is causam habet, quam causam ad te defert: ibidem lib. 8. Litteras abs te M. Calenus ad me attulit, in quibus litteris scribis: idem ad Volumnium; Eutrapielia litterarum fecit, ut intelligerem tuas esse, quibus in litteris, &c. Ad Herenn. lib. 1. Oratoris officium est, de iis rebus posse dicere, quæ res ad usum civilem, &c. ibidem; firma similitudine ejus rei, qua de re agitur: ad eam rem, qua de re judicatum est: ibid. Expositio est, quum res, quibus de rebus dicturi sumus, exponimus breviter: ibidem libro 2. Deinde ea res similis sit rei ei, de qua re agitur, aut dissimilis: ibid. Oporteat de ea re judicium fieri, quæ res in judicio non venit: ibidem lib. 3. Et quæ similes sententias habebunt, quibus sententus: ibid. Imagines igitur nos in eo genere constituere oportebit, quod genus in memoria manere diutissime potest. Cæsar 1. Gall. Erant omnino duo itinera, quibus itineribus domo exire possent: ibid. Omnibus rebus ad professionem comparatis, diem dicunt, qua die ad ripas Rhodani omnes conveniant; is dies erat ad 5. Kalend. Aprilis: idem; Ultra eum locum, quo in loco Germani confederant: idem 6. Gallic. Post diem septimum sese reversurum confirmat, quem ad diem ei legioni, &c. Et paulo post; Diesque appetebat septimus, quem ad diem exirent, &c. Suetonius Julio; Desedit apud Nicomedem, non sine rumore prostrata regi pudicitia, quem rumorem auxit: idem Augusto; Dubium eventum meliore, an voluntate, quam voluntatem quum identidem præ se ferret. Terent. Hecyr. Eodem ut jure uti senem liceat, quo jure sum usus adolescentior: ibid. Ita eam oppressit calamitas, eam calamitatem vestra intelligentia sedavit.

K

Plaut.

Plaut. Stichus; *Est causa, qua causa mecum ire veritus est*; idem Aulul. *Id quod in rem tuam optimum esse arbitror, te id admonitum advento*. Plin. *Mareotim lacum, qui lacus antea Arapotes nominabatur*. Autor de viris illustribus; *Ubi post multos annos arcula cum libris à Terentio quodam exarata, qui libri, quia leves quasdam sacrorum causas continebant*. Livius lib. 39. *Neque harum rerum ullam rem in se, aut alios admiserant*. Sallust. Catil. *Time lex Porcia, alieque leges paratae sunt, quibus legibus exilium damnatis permittum est*. [Vitruvius lib. 8. cap. 3. *In Thessalia fons est profluens, ex quo fonte pecus nullum gustat, ad quem fontem proxime est arbor florens purpureo colore*]

Ellipsis
casuum
in Relati-
vo.

Solet in relativo deesse primus casus, aliquando secundus, nonnunquam ambo simul. Exempla primi modi: Terent. Hecyra; *Quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt*; idem Heaut. *Unde habes? resp. quam Bacchis secum adduxit adolescentulam*; id est, ab ea adolescentula, quam adolescentulam. * Plautus Aulul. *Nemini credo, qui dives large blandus est pauperi*; id est, nemini diviti credo, qui dives. Horat.

* Plautus Aulul. Expressiora sunt Amph IV 1. 1. *Naucratem quem convenire volui, in navi non erat*. Aulul. IV. 4. 28. *Quis illic est, qui alter hic meus tecum erat*. Curcul. III. 49. *Sed istum quem quartis, ego sum Mostell. V. 1. 3*. *Ostium quod in angiportu est horis, patefecit fores*. h. e. par. *fores ostii, quod estium* Sc. Ter. Eun. III. 3. 18. *Nisi si illa forte, qua olim perit parvula soror, hanc se intendi esse*. IV. 3. 11. *Eunuchum, quem dedisti nobis, quantas dedit turbas*. Ovid. Metam. XIV. v. 350. *Cecidere manus, quas legerat herbarum*. Cic. de Offic. III. 13. *Hac est illa, qua videtur utitium fieri cum honesto sepe dissesto*. Gell. V. 14. *Non quas venabatur seras, membra optimiora mihi suggererat*. In his nonnulla, quae Accusativum habent praemissum, possent forte explicari etiam, sicuti istae locutiones, de quibus egimus pag. 130. Atque ita in illo Plauti ex Amph. *scelus foret, quod ad Naucratem quem* &c. *is Naucrates in navi non erat*.

rat. *Qui fit Mæcenas, ut nemo quam sibi sortem, seu ratio dederit; seu fors objecerit, illa contentus vivat?* Ordo est, ut nemo contentus vivat illa sorte, quam sortem. Cicer. *Quam quisque norit artem, in hac se exerceat.* Quinctil. *Vereor, ne quos porrexerim cibos, venena fiant.* Terent. *Andria; Populo ut placerent, quas fecisset fabulas: ibid. Quas credis esse has, non sunt vera nuptia.* In quibus locis meras nugas, & antiptofes machinantur isti, quum dicendum sit; hæ nuptiæ non sunt veræ, quas has nuptias credis esse veras. Virgil. 2. *Æneid. Quod te per Superos, & conscia nunina veri; Per, si qua est intemerata fides, oro; id est, per fidem: idem 6. Æneid. Per sidera juro, per Superos, & si qua fides tellure sub ima est: idem Æneid. 12. Turne, per has ego te lacrymas, per, si quis Amata tangit bonos: & 10. Æneid. Unum hoc per (si qua est visis venia hostibus) oro.* Hinc intelliges, falli illos, qui præcipiunt, si relativum præcedat, trahere ad se antecedens; quasi relativum possit præcedere, non apposito, ad quod referendum est.

Exempla secundi modi passim sunt obvia: ut, *vidi hominem qui dormiebat.*

Uterque casus sic desideratur: Terentius Adelph. *Minime miror, qui insanire incipiunt ex injuria: id est, minime miror * eos homines, qui*

K 2

* *Eos homines, qui homines] Sall. Jug. 4. Atque ego credo fore, qui tam utili labori meo nomen inertia imponant, certe, quibus maxima industria videtur, salutare plebem, h. e. fore homines, qui homines &c. imponant, certe eos fore illos homines, quibus hominibus videtur &c. cap. 108. Magis Punica fide, quam ob qua predicabat h. e. ob ea negotia, quæ præd. Ubi vide Rivium. Gell. Noct. V. 13. Unusquisque contentus paratusque ibat, quod quæret h. e. paratus ad id, quod quæz.*

qui homines. Horat. *Sicut quos curriculo pulverem Olympicum collegisse juvat*, id est, sunt aliqui homines, quos homines juvat, &c. Obscurius hæc Livius lib. 34. *Cautum erat, quo ne plus auri, & argenti facti, quo ne plus signati argenti, & æris domi haberemus*, id est, Cautum erat de modo, vel numero, quo numero ne plus auri haberemus: [aut „Quo, sicut Qui, pro Quomodo positum est; „vel Ut; Cautum est, ut ne plus auri haberemus,] Cicero Mario lib. 7. *Sed eo vidisti multum, quod præfistis, quo ne pluris emerem* Hæc Tranquillus planius protulit in Julio; *Cautum est de numero gladiatorum, quo ne majorem cuiquam habere Romæ liceret*. Ibid. *Ex omni provinciarum copia Gallias potissimum elegit, cujus emolumento, & opportunitate idonea sit materia triumphorum*; id est, * Gallias elegit, provinciam, cujus pro-

* Gallias elegit provinciam cujus, provincia] Hoc modo ple-
raque etiam sequentis paragraphi exponenda. Veluti: *Inter alia prodigia etiam imbrem pluit carne, quem imbrem &c.* Sic *Philenorum ars, locus, quem locum &c.* Remeravit *Romam die, quem diem &c.* Idem certe Nomen in prioribus omis-
sum patet ex Livio I. 1. *Et in quem primam aggressi sunt locum, Troja vocatur.* Manifestum deesse locum. Porro istis similia sunt Plaut. Epid. I. 1. 80. *Neque, ego nunc quomodo me expeditum ex impedito faciam.* Consilium placet. Ubi vide Gronov. & ad Liv. II. 20. Sall. Jug. cap. 16. *Decretum sit, uti decem Legati dividerent regnum, cuius legationis princeps fuit L. Opimius.* cap. 17. *Africa habet ab ortu solis declivem latitudinem, quem locum Catathemon incolæ appellant.* cap. 36. *Ante comitia, quod tempus haudlonge aberat.* cap. 75. *Ex si mine, quam proximam esse aquam oppido diximus.* Nepos Datam. c. 4. *Assis Cataontam tenebat, que gens jacet supra Ciliciam.* Cim. c. 3. *Tessarum suffragis, quod illi ὀσσεραγορῶν vocant, esectum est.* Hygin. fab. 275 *Tochas hept-pylas, qua septem portas habuisse dicitur.* Ubi sine ratione Cl. Munkerus voluit dicuntur. Da-
flora etiam his sunt, in quibus mutatur genus & numerus, Cic. Famil. XVI, 27. *Incredibile est, quæ ego illos*
fin

provincia. Ovid. 2. Meramorph. *Præside tu- ta Deo nemorum secreta subibis; Nec de plebe Deo, sed qui cæ- lestia magna Sceptra manu teneo* i. me Deo, qui Deus ego teneo. Sallust. Catil. *Sed antea item con- juravère pauci contra Remp. in quibus Catilina fuit, de qua quam verissimè potero dicam; id est conjuravère conjunctionem, de qua conjunctione dicam. Ci- cero 1. Philip. Ut nationem te esse civem tui gaudeant, sine quo nec beatus, nec clarus esse quisquam potest; id est, gaudeant gaudium, sine quo gaudium.*

Tota ora- tio præce- dens pro

Aliquando tota oratio præcedens per aliud nomen explicatur, & est Syllepsis, quia con- cipimus totam orationem esse pro priore casu,

casu no- aut minus pe- sita.

K 3

aut minus pe- sita.

scio fecisse, de Senect. cap. 3. Sape interfui querelâ morum aequalium, quæ C. Sabinior, quæ Sp. Albinus deplorare so- lebant. Sall. Jug. 13. Ut ex maxima invidia in gratiam & fa- vorem nobilitatis Jugurthi veniret, quorum pars spe, alii præ- mio inducitur, cap. 4. Otio atque abundantia earum rerum, quæ prima mortales ducunt, cap. 100. Vigiliæ ipse circumire, non tam diffidentia futuri, quæ imperavisset. Qui locus per- peram tribus diversis doctissimorum hominum notis & conjecturis sollicitatur. Ellipticos ratio eadem est, quæ in illis locutionibus, tempus est legendi librorum. Snpple ergo futuri negotii eorum, quæ imperavisset. Et similis pene Ellipsis, in illo Plauti, quod ipse Gronovius observ. III. 2. attulit & recte explicuit, ac defendit contra Salmasium, Bac- chid. IV. 1. Quæ imperavisti, imperatum bene bonis, factum illicio est h. e. negotium omnium istorum, quæ impera- visti, imperatum est bene bonis, & factum illicio, q. d. dictum factum, sicuti imperatum, sic & factum. Similia quædam superioribus à me allatis istis concessisse depre- hendo Magnum illum Virum. Sallustiano simillimum etiam est, quod occurrit in Inscr. apud Sponium Itiner. To I. p. 417. Benefici ergo, quæ sibi, benigne, fecit, h. e. be- neficii istorum negotiorum, quæ &c. Adde his tandem Gellium Noct. III. 7. ubi quasi digito demonstrat memo- ratam à me Ellipsin; Marti adversum illos predictorum equita- tumque, quos in exercitu viros habuit strenuissimos. Pone abesse viros, sicuti abesse poterat, & cognosce nunc ex eo, quod adest, etiamsi abesset, in priori commate intelligendum fuisse viros.

aut deesse potius casum priorem : Livius l. 3.
 Inter alia prodigia etiam carne pluit, quem imbrem in-
 gens numerus avium intervolutando rapuisse fertur. Sal-
 lust. Jugurth. Deinde Philenorum aræ, quem lo-
 cum Egyptum versus, finem Imperii habuerunt Car-
 thaginenses. „ [Corn. Nepos in vita Attic.
 „ Tranquillatis rebus Romanis remigravit Romam L.
 „ Cotta, & L. Torquato consulibus, quem diem sic
 „ universa civitas Atheniensium profecuta est, ut la-
 „ crymis desiderii futuri dolorem indicaret. Quem lo-
 „ cum frustra viri docti mutare conantur; simi-
 „ liter enim locutus est Cicero:] Plancus me
 retinet, sperat posse fieri, ut mecum in Italiam decedat;
 quem ego diem si videro, &c. Idem Attico;
 Quinetiam feci (quod profecto ante me nemo) ut ipse
 per litteras me consolaretur, quem librum ad te mittam.
 Virgil. Arcumque manu, celereque sagittas corri-
 puit, fidus que tela gerebat Achates: Idem; Interea
 socios, inhiunataque corpora terræ mandemus, qui so-
 lus bonus Achervonte sub imo est. Hujus generis sunt
 Parentheses illæ * (quæ tua est pietas) (quæ ve-
 stra

* *Quæ tua est pietas*] Frequentissima est hæc locutio Ci-
 ceroni & aliis, hoc modo expedienda. Quum dicit Ci-
 cero ad Marium VII. . Si mihi permiffissis, qui meum amor
 in te est, confeciffim cum coheredibus, idem est, ac si di-
 xiffet, confeciffem pro eo amore, qui, h. e. qualis amor
 est meus in te amor. Simile est, quod apud Sallust. le-
 gimus Jug. cap. 31. Nam illis, quantum importunitatis ha-
 bent, parum est impone male feciffe h. e. parum illis est pro
 tanto importunitatis negotio, quantum &c. Sed saepe
 etiam aliis in locutionibus omittitur omne illud, ad quod
 relativum referri debet. Apud Liv. I. 32. in illa formula
 consulendi Senatus de bello *Quarum rerum condixit pater
 patratu populi Romani patri patrato Latiorum, &c. die quid
 censet?* Intellige de iis rebus, quarum rerum nomine.
 Sed nos potius nonnulla paulo intricatiora expediamus.
 Tac. An. II. 52. *Legionem, & quod sub signis locorum, in
 unum conductos ad hostem duxit.* Integrum foret, legio-
 nem

stra libido est) Quinctil. *Pedagogi aut sunt eruditi plane, (quam primam esse curam velim) aut se non esse eruditos sciunt.* Hoc nomen negotium subintellectum in relativo neutrali explicat etiam precedentem orationem. Terent. *Qui habet scelerem, quod in te est; id est, quod negotium.* Cicer. *Perdissicilis Brute quaestio est (quod tu minime ignoras) De Natura Deorum.* Plautus Aulul. *De alia re te rescivisse arbitrabar, quod ad me attinet.* Terent. Adolph. *Et quod fortunacionem isti putant, uxorem nunquam habui.* Sallust. Catil. *Interea*

K 4

ser-

nem, & id negotium sociorum, quod neg. soc. sub signis erat, eos omnes homines (per appositionem) conductos &c. Plaut. Curcul. II. 3. 48. *Sed quo te misi, nihil sum certior h. e. nihilo sum certior in eo negotio, quod curari à te volebam in eo loco, quo loco te misi, vel brevius, in eo negotio, de quo negotio te misi.* Prius tamen supplementum confirmari videtur ex Sall. Jug. 104. *Marius postquam infecto negotio, quo intenderat, Cartham rediit, h. e. inf. veg. eo loci, quo &c.* Quin immo illud ipsum postquam hoc modo expediendam, ut suppleas, post istam temporis horam, ad quam Marius rediit. Vera me dicere, patebit ex duobus Cornelii Nep. locis inter se collatis. Arist. III. 3. ait, *decessit fere post annum quartum, quam Themistocles Athenis erat expulsus, h. e. post annum quartum ejus horæ, vel ab ea hora, ad (xviii) quam &c.* Vel etiam, ad annum quartum post eam horam, ad quam. Nam ita locutus videtur Cic. de Senect. cap. 14. *Qui sex annos ante quam ego natus sum, fabulam docuit.* Alter Nepotis locus est in Cim. cap. 3. *Post annum quintum, quo expulsus erat h. e. post an. qu. ab illo tempore, quo &c.* Aliud vero est, licet eodem recidat, quando ait Terent. Andr. I. 1. 77. *In diebus paucis, quibus hæc acta sunt, Chrysis moritur, Cæsar. B. Civ. II. 6. diebus XL, quibus venit in conspectum.* Suet. Cæsar. 35. *Pharnacem intra quintam, quam adfuerat, diem, quatuor, quibus in conspectum venit, h. e. una profugavit atque.* Sensus est idem cum superioribus, intra tot dies & horas ab illo tempore, quo primam venit in consp. Sed diversa constructionis ratio, Nempè in tot diebus, in quibus ipsis diebus, h. e. in quarum dierum initio, ita ut illa dies, qua res gesta, prima sit istarum dierum,

servitia repudiabat, cujus initio ad eum magna copia concurrerant: id est, cujus negotii. Et in plurali; Cicero 2. epist. Cum Pompejo complures dies, nullis aliis nisi de Rep. sermonibus, versatus sum; quæ nec possunt scribi, nec scribenda sunt: idem; Eadem mente comprehendimus colorem, saporem, odorem, sonum, quæ nunquam animus cognoscet. Et in sacris; Lunam, & stellas, quæ tu fundasti. Quo etiam in genere falluntur, qui pueris inculcant, genus neutrum concipere fœmininum; ut; triste lupus stabulis: nam deest πρᾶγμα, id est, negotium. Atque hæc juxta Latinorum veram præceptionem sunt disputata. Græci vero circa hæc licentius evagantur, qui postquam unum casum regunt, alium huic sine rectione annectunt, dummodo aliquid cum illo habeat societatis: ut, utor libris, quibus habeo. Vide Hellenismum.

De relatione Hic. & Ille.

Hic, & Ille sic differunt, ut ait Laurentius; duobus positis, Hic, refert propinquius, Ille remotius; ut, Corydon, & Tyrfis ducebant greges, hic oves, ille capellas. Sed (quod ignoravit Valla) regula hæc non est latinitatis, sed ad vitandam ambiguitatem; quum vero nulla potest contingere ambiguitas, parum refert utro modo loquaris: ut, Vidi Hectorem, & Achillem, hunc Trojanum, illum Græcum. * Cic.

* Cicero pro Rosc.] Sic Idem Famil. VII. 2. Postremo oderem multo pejus hunc, quam illum ipsum Clodium. Usum enim (Clodium) oppugnarem, hunc (Bursam) defenderam. Et ille (Clodius) quam omnis Rosc. in meo capite discrimen esset aditara, magnam quiddam spectavit, hic (Bursa) Simiolus animi causa me delegerat &c. Plura vide apud Cl. Gronovium Observ. III. 16. Notabilis etiam inprimis est locus Sallust. Jug. 18. Medis autem & Armeniis accessere Libyes. Nam hi propius mare Africam agitabant: Gætili sub